

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΓΕΩΡΓΙΑ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η σχέση και αλληλεξάρτηση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος είναι άμεση και δυναμική. Η γεωργία βασίζεται στη διαθεσιμότητα και παραγωγική ικανότητα των φυσικών πόρων, τους οποίους αξιοποιεί. Η υπερεκμετάλλευση και η παραβίαση της αναπαραγωγικής τους ικανότητας συνεπάγεται την περιβαλλοντική υποβάθμιση, πράγμα που επιστρέφει ως πρόβλημα στη γεωργία και στα προϊόντα, δεδομένου ότι η σχέση γεωργίας και περιβάλλοντος είναι αμφίδρομη.

Η εντατικοποίηση της γεωργίας συνέβαλε στην υποβάθμιση του εδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας, όπως επίσης των διάφορων φυσικών τοπίων και της βιοποικιλότητας

Η παραδοσιακή γεωργία επιβαρύνει λιγότερο το περιβάλλον, ωστόσο οι χαμηλές αποδόσεις της συνέβαλαν στην παρακμή της. Η σύγχρονη

εντατικοποιημένη γεωργία, χαρακτηρίζεται από υψηλές αποδόσεις και υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Η πρόοδος της τεχνολογίας και η τάση μεγιστοποίησης της απόδοσης και ελαχιστοποίησης του κόστους, οδήγησε σε σημαντική εντατικοποίηση τη γεωργία κατά τα τελευταία 40 χρόνια. Η εντατικοποίηση της γεωργίας συνέβαλε στην

υποβάθμιση του εδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας, όπως επίσης των διάφορων φυσικών τοπίων και της βιοποικιλότητας.

Η αειφόρος γεωργία

Η αειφόρος γεωργία απαιτεί τη διαχείριση των φυσικών πόρων κατά τρόπο που εξασφαλίζει ότι τα αντλούμενα οφέλη θα είναι διαθέσιμα και στο μέλλον.

Η επιθυμητή σχέση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος αποδίδεται με τον όρο "αειφόρος γεωργία". Η αειφόρος γεωργία απαιτεί τη διαχείριση των φυσικών πόρων κατά τρόπο που εξασφαλίζει ότι τα αντλούμενα οφέλη θα είναι διαθέσιμα και στο μέλλον. Αυτός

ο ορισμός μπορεί να θεωρηθεί περιοριστικός ή ότι αντικατοπτρίζει μόνο τα συμφέροντα της γεωργίας αυτής καθεαυτής.

Μια ευρύτερη ερμηνεία της αειφορίας οδηγεί σε μια μεγαλύτερη δέσμη χαρακτηριστικών που συνδέονται με τη γη και τη χρήση της, όπως η προστασία του φυσικού τοπίου, των φυσικών οικοτόπων και της βιοποικιλότητας, καθώς και σε γενικούς στόχους όπως η ποιότητα του πόσιμου ύδατος και της ατμόσφαιρας.

Στην αειφορία πρέπει επίσης να αντανakλώνται οι ανησυχίες της κοινωνίας όσον αφορά την κοινωνική διάσταση της γεωργίας, δηλαδή τη διατήρηση της βιωσιμότητας των αγροτικών περιοχών και ενός ισορροπημένου αναπτυξιακού προτύπου. Κατά συνέπεια, η αειφόρος γεωργία πρέπει να αντικατοπτρίζει την παραγωγική, περιβαλλοντική και κοινωνική διάσταση. Σε κάθε περίπτωση η αειφορική γεωργία πρέπει να θεωρηθεί εναλλακτική ως προς την συμβατική και εντατική γεωργία. Αυτή μπορεί να είναι οργανική, βιολογική, οικολογική, παραδοσιακή, χαμηλών εισροών κτλ.

Η εντατική γεωργία

Στο μεγαλύτερο μέρος του ευρωπαϊκού χώρου, χρησιμοποιούνται στη γεωργία εντατικές και μεγάλης κλίμακας μέθοδοι παραγωγής, για μεγαλύτερη παραγωγή και αυξημένη αποδοτικότητα

Στο μεγαλύτερο μέρος του ευρωπαϊκού χώρου, χρησιμοποιούνται στη γεωργία εντατικές και μεγάλης κλίμακας μέθοδοι παραγωγής, για μεγαλύτερη παραγωγή και αυξημένη αποδοτικότητα. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε η από πολλά χρόνια πριν Κοινή Γεωργική Πολιτική. Η στήριξή της στο παραγόμενο προϊόν ευνόησε την αυξανόμενη χρήση

λιπασμάτων και φαρμάκων. Η σημαντική χρήση λιπασμάτων (κυρίως άζωτο και φωσφορικό άλας), ενισχυτών ανάπτυξης, όπως και η αλόγιστη χρήση προϊόντων προστασίας των φυτών (ζιζανιοκτόνα, εντομοκτόνα και μυκητοκτόνα), είχαν και έχουν ως αποτέλεσμα τη ρύπανση υδάτων και εδάφους και τις βλάβες σε ορισμένα οικοσυστήματα. Όλες αυτές οι ουσίες δεν απορροφώνται από τις καλλιέργειες. Ορισμένες ποσότητες λιπασμάτων συμβάλλουν στον ευτροφισμό του εδάφους και των υδατικών συστημάτων, ενώ τα φυτοφάρμακα ρυπαίνουν το χώμα, το έδαφος τα επιφανειακά νερά και την ατμόσφαιρα.

Εδώ και πολλούς αιώνες, η γεωργία διαμορφώνει το φυσικό τοπίο με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργηθεί μοναδικά ημι-φυσικά περιβάλλοντα τα οποία χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία οικοτόπων και ειδών ζώων, που εξαρτώνται από το είδος της ασκούμενης γεωργικής δραστηριότητας. Το αγροτικό περιβάλλον είναι ουσιαστικά ένα ζωντανό περιβάλλον. Οι πολύπλοκες οικολογικές διεργασίες της χλωρίδας και της πανίδας έχουν προσαρμοστεί και έχουν επηρεαστεί από τις γεωργικές δραστηριότητες μέσα στους αιώνες. Έτσι ο κύκλος ζωής πολλών ειδών εξαρτάται από τη συνέχιση ή όχι των γεωργικών μεθόδων. Μεγάλο τμήμα του ευρωπαϊκού αγροτικού περιβάλλοντος είναι προϊόν της γεωργίας και εξαρτάται από αυτήν. Για να διασφαλισθούν το φυσικό τοπίο και οι οικοτόποι είναι απαραίτητο να

χρησιμοποιούνται κατάλληλα γεωργικά συστήματα που να μην είναι επιβλαβή για το περιβάλλον και να αποδίδουν ασφαλή τρόφιμα.

Η εντατική γεωργία οδηγεί στην μονοκαλλιέργεια. Ευνοεί την εξειδίκευση και την συγκέντρωση της παραγωγής σ' ένα μικρό αριθμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Η εντατική γεωργία οδηγεί στην μονοκαλλιέργεια. Ευνοεί την εξειδίκευση και την συγκέντρωση της παραγωγής σ' ένα μικρό αριθμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Η αύξηση των εισροών και των αποδόσεων στη γεωργία

έχει συνοδευτεί από μεγαλύτερο βαθμό εξειδίκευσης, με τεράστια μείωση των μεικτών γεωργικών δραστηριοτήτων και ειδικότερα την απώλεια παραδοσιακών εναλλαγών καλλιέργειας (συμπεριλαμβανομένων των οργανικών εναλλαγών) και την αύξηση του μεγέθους των μονάδων.

Με τη φιλελευθεροποίηση του γεωργικού εμπορίου εμφανίζονται διαδικασίες συγκέντρωσης της παραγωγής στις μεγάλες επιχειρήσεις με περιφερειακή ή εθνική κυριαρχία. Μακραίνει έτσι η αλυσίδα ανεφοδιασμού αυξάνοντας τις αποστάσεις που διανύονται από το χωράφι μέχρι τη θέση πώλησής τους και επιταχύνει την τυποποίηση προϊόντων.

Κατά τα τελευταία χρόνια γίνεται φανερό ότι το διαφοροποιημένο φυσικό τοπίο και η σχετική βιοποικιλότητα, που έχουν διαμορφωθεί από τον γεωργικό τομέα μέσα στους αιώνες, αλλοιώθηκε και απειλείται από την εντατικοποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων. Η σύγχρονη εντατική γεωργία με την μονοκαλλιέργεια, την έντονη εκμηχάνιση, τις υψηλές εισροές, την εισαγωγή νέων φυτικών ειδών κτλ, επιδρά αρνητικά στην φυτική και ζωική βιοποικιλότητα. Η εντατικοποίηση δημιουργεί προβλήματα, όχι μόνο στο φυσικό τοπίο και τη βιοποικιλότητα, αλλά και στο έδαφος, το νερό και την ατμόσφαιρα.

Η εγκατάλειψη της χρήσης της γεωργικής γης για οικονομικούς λόγους, δημιουργεί επίσης πιέσεις για το φυσικό τοπίο και τη βιοποικιλότητα. Στην Ευρώπη, η εγκατάλειψη γεωργικών

δραστηριοτήτων μπορεί να βλάψει τη βιοποικιλότητα και οπωσδήποτε δε θα οδηγήσει στην αναδημιουργία της αρχικής φυσικής κατάστασης. Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν τόσο από την εντατικοποίηση, όσο και από την εγκατάλειψη των γεωργικών δραστηριοτήτων, θίγουν επομένως ζητήματα που αφορούν τη σχέση μεταξύ της γεωργίας και του περιβάλλοντος και τη μελλοντική βάση του ευρωπαϊκού προτύπου μιας αειφόρου γεωργίας.

Άμεσα συνυφασμένο με την προστασία του περιβάλλοντος είναι και το πρόβλημα της μείωσης της γεωργικής γης, κυρίως αυτής που είναι υψηλής παραγωγικότητας, στις νησιωτικές, περιαστικές και παραθαλάσσιες περιοχές. Ιδιαίτερα έντονες είναι επίσης οι πιέσεις για την αλλαγή χρήσεων γης σε αυτές τις περιοχές, κυρίως εξαιτίας της επέκτασης των οικιστικών και τουριστικών χρήσεων.

Λιπάσματα και φυτοφάρμακα

Στην εντατική γεωργία η αύξηση των αποδόσεων έχει συνοδευτεί από την αύξηση των εισροών

Στην εντατική γεωργία η αύξηση των αποδόσεων έχει συνοδευτεί από την αύξηση των εισροών. Η κατανάλωση λιπασμάτων στην Ε.Ε. (15) έχει αυξηθεί από 5 εκ. τόνους

περίπου κατά το 1950, σε 15 εκ. τόνους τα τελευταία χρόνια. Η χρήση φυτοφαρμάκων παρουσιάζει ανάλογη ανάπτυξη και φθάνει σε επίπεδα της τάξης των 300 χιλ. τόνων ετησίως.

Τα προβλήματα συνδέονται με την αλόγιστη χρήση των μηχανικών μέσων στη διαδικασία της παραγωγής, την ανορθολογική και ανεξέλεγκτη χρήση φυτοχημικών μέσων - λιπασμάτων και άλλων χημικών σκευασμάτων. Τα φαινόμενα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα τη ρύπανση των φυσικών πόρων (αυξημένες συγκεντρώσεις νιτρικών, υφαλμίριση υδάτων, αλάτωση εδαφών) τη διαταραχή των βιοχημικών κύκλων, την καταστροφή των οικοσυστημάτων και τη λειψυδρία.

Μεγάλες ποσότητες νιτρικών αλάτων απορροφώνται από το έδαφος στις περιπτώσεις υπερβολικής χρήσης λιπασμάτων και εκτεταμένης ρίψης ζωικής κοπριάς. Αυτά τα νιτρικά άλατα, εξαιτίας των φυσικών βροχοπτώσεων και της αυξημένης άρδευσης, εισχωρούν τόσο στα επιφανειακά ύδατα, όσο και στα συστήματα των υπογείων υδάτων προκαλώντας ευτροφισμό, ο οποίος αποτελεί κίνδυνο για την υδρόβια ζωή. Η ρύπανση των υδάτων αποτελεί σοβαρό περιβαλλοντικό πρόβλημα, ιδίως σε περιοχές που πλήττονται από λειψυδρία.

Οι κίνδυνοι από τα φυτοφάρμακα, για την υγεία του ανθρώπου και για το περιβάλλον συνίστανται σε οξείες ή/και χρόνιες ανεπιθύμητες επενέργειες. Οι οξείες επενέργειες οφείλονται κυρίως στην υψηλή τοξικότητα ορισμένων φυτοπροστατευτικών ουσιών. Οι χρόνιες επενέργειες που δύνανται επίσης να επηρεάσουν την υγεία του εκτιθέμενου πληθυσμού περιλαμβάνουν εκείνες που οφείλονται στη βιοσυσσώρευση και δυσαποδομησιμότητα των ουσιών, σε μη αντιστρέψιμες επενέργειες, όπως η καρκινογένεση, η μεταλλαξιγένεση και η γονιδιοτοξικότητα ή σε ανεπιθύμητες επενέργειες στο ανοσοβιολογικό ή στο ενδοκρινικό σύστημα των θηλαστικών, ιχθύων ή πτηνών.

**...η εμφάνιση ενός νέου
είδους κινδύνου,
η διαταραχή
των ενδοκρινών αδένων,
κατέστησε εντονότερες τις
συζητήσεις γύρω από την υγεία και
την προστασία του περιβάλλοντος**

Τα τελευταία χρόνια η εμφάνιση ενός νέου είδους κινδύνου, η διαταραχή των ενδοκρινών αδένων, κατέστησε εντονότερες τις συζητήσεις γύρω από την υγεία και την προστασία του

περιβάλλοντος. Οι ενδοκρινικοί διαταράκτες είναι ουσίες (μεταξύ των οποίων αρκετά φυτοφάρμακα), για τις οποίες υπάρχουν υποψίες ότι επηρεάζουν το ενδοκρινές σύστημα τόσο των ανθρώπων όσο και των ζώων, προκαλώντας ενδεχομένως ανεπιθύμητες ενέργειες στην υγεία, όπως καρκίνο, αλλαγές στη συμπεριφορά και ανωμαλίες στην αναπαραγωγή ακόμη και μετά από έκθεση σ' εξαιρετικά χαμηλές ποσότητες.

Πολιτικές για τη γεωργία

***Η ελληνική γεωργία
εξαρτάται πλήρως από
την Κοινή Γεωργική
Πολιτική (ΚΓΠ)
της Ευρωπαϊκής Ένωσης***

Η ελληνική γεωργία εξαρτάται πλήρως από την Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οποιαδήποτε αλλαγή στην ΚΓΠ έχει άμεση επίδραση στην

αγροτική μας οικονομία, στις αγροτικές περιοχές, τα εισοδήματα και την απασχόληση των αγροτών. Ως εκ τούτου κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει τις γενικότερες τάσεις και μεταβολές που συντελούνται στο Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η Κοινή Γεωργική Πολιτική βρίσκεται πάλι μπροστά σ' ένα νέο κύκλο μεταρρυθμίσεων κάτω από την πίεση υποχρεώσεων στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) και της διεύρυνσης της Κοινότητας προς Ανατολάς.

Η απελευθέρωση των διεθνών αγορών επεκτείνεται και στα γεωργικά προϊόντα υπό την επίδραση της αναβίωσης δογμάτων ελεύθερου διεθνούς εμπορίου, όπως αυτά αποτυπώνονται στους διαδοχικούς κύκλους της GATT/ ΠΟΕ. Η πορεία που χάραχθηκε στο Γύρο της Ουρουγουάης και ακολουθείται από τις χώρες που συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ προβλέπει ότι όλες οι ενισχύσεις (εξαγωγικές επιδοτήσεις, εσωτερική στήριξη) θα μειωθούν σε μεγάλο βαθμό. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που τέθηκε στη Ντόχα του Κατάρ (Νοέμβριος 2001), μέχρι τον Ιανουάριο του 2005 θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία των διαπραγματεύσεων και να έχει επιτευχθεί η τελική συμφωνία.

Η νέα «μεταρρύθμιση» της ΚΓΠ, αποσκοπεί στη σταδιακή μετάβαση από το καθεστώς στήριξης του προϊόντος, στο καθεστώς στήριξης του παραγωγού μέσω της εισαγωγής ενός συστήματος ενιαίων ενισχύσεων ανά γεωργική εκμετάλλευση, αποσυνδεδεμένων από την παραγωγή. Οι ενισχύσεις θα χορηγούνται υπό την προϋπόθεση της τήρησης των απαιτήσεων για το περιβάλλον, για τη διαβίωση των ζώων και την ποιότητα των τροφίμων.

Η πεμππουσία και της νέας αναθεώρησης είναι ότι προτείνεται η μείωση των θεσμικών τιμών αγροτικών προϊόντων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων και η υιοθέτηση άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων στους γεωργούς.

Με τη «μεταρρύθμιση» της ΚΓΠ εισάγονται και ορισμένα νέα μέτρα σε σχέση με την ποιότητα των τροφίμων που περιλαμβάνουν την παροχή οικονομικών κινήτρων στους γεωργούς και σε ομάδες παραγωγών, οι οποίοι συμμετέχουν οικειοθελώς σε κοινοτικά ή εθνικά προγράμματα που αποβλέπουν στη βελτίωση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και των παραγωγικών διαδικασιών και παρέχουν γι' αυτό εγγυήσεις στους καταναλωτές.

Οι διεθνείς εξελίξεις οδηγούν τη γεωργία σε καταστάσεις ισχυρότερου ανταγωνισμού με την παραπέρα μείωση του κόστους παραγωγής, πράγμα που μπορεί να προκύψει από τη μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων, την εντονότερη χρήση εισροών και τεχνολογικών μέσων, όπως και τη μείωση της απασχόλησης. Οδηγούν προς μία σύγχρονη εντατική γεωργία μεγάλης κλίμακας. Η δική μας γεωργία αδυνατεί να παρακολουθήσει μια τέτοια πορεία, δεδομένων των σοβαρών διαρθρωτικών προβλημάτων της.

Οι αλλαγές αυτές θα φέρουν στην αγορά φτηνότερα όχι όμως ποιοτικά και ασφαλή προϊόντα. Οι καταναλωτές είναι γεγονός μετά και τις διατροφικές κρίσεις αρχίζουν να επιβάλουν την παραγωγή προϊόντων ποιότητας. Προϊόντων που εξασφαλίζουν την υγεία και υιοθετούν φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές.

...διαφαίνεται η τάση της δημιουργίας δύο αγορών αγροτικών προϊόντων, που αντιστοιχούν σε καταναλωτές διαφορετικών απαιτήσεων

Έτσι, διαφαίνεται η τάση της δημιουργίας δύο αγορών αγροτικών προϊόντων που αντιστοιχούν σε καταναλωτές διαφορετικών απαιτήσεων. Η μία

αγορά θα εφοδιάζει με ακριβότερα προϊόντα ποιότητας, ενώ η άλλη θα περιλαμβάνει φθηνά προϊόντα μαζικής παραγωγής. Η

γεωργία μας έχει τα χαρακτηριστικά που συνηγορούν με τον προσανατολισμό τα προϊόντα ποιότητας.

Οι προσπάθειες για προσαρμογή της Ελληνικής γεωργίας στις εξελίξεις πρέπει να συγκεντρωθούν στην παραγωγή και μεταποίηση υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων-τροφίμων, στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας τους και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. Βέβαια οι ενέργειες για την επιζητούμενη προσαρμογή δεν μπορούν να είναι ίδιες για κάθε περιοχή και προϊόν.

Η πολυμορφία που διακρίνει την γεωργία μας απαιτεί διαφορετικές λύσεις και διαφορετικές πολιτικές, ώστε ν' αναδειχθούν τα πλεονεκτήματα κάθε περιοχής και κάθε προϊόντος αλλά και για ν' αντιμετωπιστούν τα ιδιαίτερα προβλήματα κάθε τοπικής γεωργίας.

